

شناسایی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای معلم در بستر توسعه پایدار

الهام خانی^{۱*}

۱. گروه آموزش بزرگسالان، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

* ایمیل نویسنده مسئول: e.khani99@gmail.com

چکیده

هدف این پژوهش، شناسایی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای معلم در بستر توسعه پایدار و تبیین ابعاد آن بر اساس تجربیات زیسته معلمان مدارس شهر تهران است. این مطالعه با رویکرد کیفی و روش تحلیل مضمون از نوع قیاسی-استقرایی انجام شد. مشارکت‌کنندگان شامل ۲۰ نفر از معلمان با سابقه و صاحب‌نظر در حوزه تعلیم و تربیت شهر تهران بودند که با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند و معیار حداکثر تنوع انتخاب شدند. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته گردآوری و تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار NVivo تحلیل و کدگذاری شدند. تحلیل داده‌ها منجر به شناسایی سه مقوله اصلی شامل: «مسئولیت‌پذیری حرفه‌ای معلم»، «ارتباطات اخلاقی مدارانه»، و «توسعه نگرش‌های پایدار در تربیت اخلاقی» شد. این مقولات دربرگیرنده ۱۸ زیرمقوله و بیش از ۷۰ مفهوم کلیدی بودند که نشان‌دهنده درک گسترده معلمان از اخلاق حرفه‌ای در تعامل با مسئولیت‌های آموزشی، ارتباطی و جهانی است. از جمله مؤلفه‌های مهم می‌توان به وجدان کاری، عدالت آموزشی، تعامل احترام‌آمیز، رازداری حرفه‌ای، آگاهی زیست‌محیطی، و تربیت اخلاقی در عمل اشاره کرد. یافته‌ها نشان می‌دهد که اخلاق حرفه‌ای معلم در شرایط کنونی باید با ابعاد توسعه پایدار بازتعریف شود. این بازتعریف می‌تواند به ارتقاء کیفیت آموزش، عدالت اجتماعی و پایداری فرهنگی کمک کند. بر اساس نتایج، پیشنهاد می‌شود برنامه‌های تربیت معلم با تأکید بر مؤلفه‌های اخلاقی چندبعدی و پایداری محور بازنگری شوند.

کلیدواژه‌گان: اخلاق حرفه‌ای معلم، توسعه پایدار، تحلیل مضمون، مسئولیت‌پذیری، رازداری حرفه‌ای، تربیت پایدار.

تاریخ ارسال: ۵ اردیبهشت ۱۴۰۳

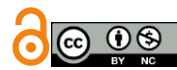
تاریخ بازنگری: ۹ خرداد ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش: ۱ تیر ۱۴۰۳

تاریخ چاپ: ۱۳ تیر ۱۴۰۳

How to cite: Khani, E. (2024). Identifying the Components of Teachers' Professional Ethics in the Context of Sustainable Development. *Training, Education, and Sustainable Development*, 2(2), 1-9.

© 2024 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

Identifying the Components of Teachers' Professional Ethics in the Context of Sustainable Development

Elham Khani^{1*}

1. Department of Adult Education, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

*Corresponding Author's Email: e.khani99@gmail.com

Abstract

This study aimed to identify the components of teachers' professional ethics within the context of sustainable development, based on the lived experiences of school teachers in Tehran. This qualitative study employed a deductive–inductive thematic analysis approach. Participants included 20 experienced teachers and education experts selected through purposive sampling with maximum variation. Data were collected through semi-structured interviews and continued until theoretical saturation was reached. NVivo software was used for coding and data analysis. Data analysis revealed three main themes: “professional responsibility of the teacher,” “ethical-based communication,” and “developing sustainable ethical perspectives in education.” These themes comprised 18 subthemes and over 70 open codes, reflecting teachers' comprehensive understanding of professional ethics in relation to educational, interpersonal, and global responsibilities. Key components included work conscience, educational justice, respectful interaction, professional confidentiality, environmental awareness, and practical moral education. The findings suggest that professional ethics in teaching must be redefined in light of sustainable development. Such redefinition can contribute to improving educational quality, promoting social justice, and fostering cultural sustainability. It is recommended that teacher education programs be revised to emphasize multidimensional and sustainability-oriented ethical components.

Keywords: *Teachers' professional ethics, sustainable development, thematic analysis, responsibility, confidentiality, sustainable education*

Submit Date: 24 April 2024

Revise Date: 29 May 2024

Accept Date: 21 June 2024

Publish Date: 3 July 2024

در دنیای پرشتاب و تحولی کنونی، نظام‌های آموزشی با چالش‌های پیچیده‌ای مواجه‌اند که صرفاً با تمرکز بر انتقال دانش قابل حل نیست. یکی از چالش‌های بنیادین، مسئله ترویج و نهادینه‌سازی اخلاق حرفه‌ای در آموزش، به‌ویژه در ساحت تربیت معلمان است. اخلاق حرفه‌ای، مجموعه‌ای از باورها، ارزش‌ها، اصول و رفتارهایی است که فرد در مواجهه با مسئولیت‌ها و موقعیت‌های شغلی خود به‌کار می‌گیرد و به ارتقاء کیفیت خدمات حرفه‌ای، اعتماد عمومی و انسجام سازمانی منجر می‌شود (Campbell, 2003). در نظام آموزشی، معلم به‌عنوان کنشگر کلیدی نه‌تنها مسئول انتقال محتوا بلکه الگوی رفتاری و اخلاقی برای نسل آینده است. از این‌رو، شناخت و تبیین مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای معلم اهمیت بنیادینی دارد.

اخلاق حرفه‌ای معلم، نوعی تعهد اخلاقی نسبت به دانش‌آموزان، همکاران، والدین، جامعه و حتی خویشتن خویش است که رفتارهای حرفه‌ای او را هدایت می‌کند (Strike & Soltis, 2009). در این میان، تحولات جهانی از جمله بحران‌های محیط‌زیستی، نابرابری‌های آموزشی، گسست‌های فرهنگی و رشد فناوری، مفاهیم سنتی اخلاق حرفه‌ای را به چالش کشیده‌اند و نیاز به بازتعریف آن در بستر توسعه پایدار بیش از پیش احساس می‌شود. توسعه پایدار، مفهومی فراتر از حفظ منابع طبیعی است و سه بعد کلیدی محیط‌زیستی، اجتماعی و اقتصادی را در هم می‌آمیزد و بر عدالت بین‌نسلی، کیفیت زندگی و مسئولیت‌پذیری در برابر آینده تأکید می‌ورزد (UNESCO, 2017).

بر این اساس، اخلاق حرفه‌ای معلم در بستر توسعه پایدار نه‌تنها به رعایت اصول اخلاقی در تعاملات روزمره محدود نمی‌شود، بلکه شامل تعهداتی چون ترویج آگاهی زیست‌محیطی، آموزش ارزش‌های جهانی، عدالت آموزشی و مشارکت در تحقق جامعه‌ای پایدار است (Nolet, 2009). در واقع، توسعه پایدار از معلم می‌خواهد که فراتر از نقش سنتی خود، به‌عنوان «عامل تغییر» در خدمت عدالت اجتماعی و زیست‌پذیری جهان آینده عمل کند. این مهم نیازمند بازشناسی ابعاد نوظهور اخلاق حرفه‌ای است که با تحولات ارزشی، فرهنگی و اکولوژیکی همسویی داشته باشد.

پژوهش‌ها نشان می‌دهند که نهادینه‌سازی اخلاق حرفه‌ای در مدارس، بهبود کیفیت یادگیری، ارتقاء انسجام اجتماعی و اعتماد عمومی را در پی دارد (Socket, 2012). با این حال، بخش عمده‌ای از مطالعات در این حوزه عمدتاً بر اصول عمومی اخلاق حرفه‌ای تمرکز داشته و کمتر به تحلیل این مفهوم در چارچوب توسعه پایدار پرداخته‌اند. برای مثال، مطالعه Tirti (۲۰۱۰) مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای را شامل تعهد به عدالت، مراقبت، صداقت و احترام می‌داند، اما این مؤلفه‌ها را در تعامل با مسائل زیست‌محیطی و بین‌نسلی مورد بررسی قرار نمی‌دهد.

از سوی دیگر، اسناد بالادستی آموزش و پرورش ایران همچون «سند تحول بنیادین آموزش و پرورش» نیز بر لزوم تربیت انسان‌هایی متخلق به اخلاق حرفه‌ای، مسئولیت‌پذیر، متعهد به ارزش‌های اسلامی-ایرانی و آگاه به مسائل جهانی تأکید کرده‌اند (وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۹۰). در این سند، به وضوح آمده است که نظام آموزشی باید زمینه‌ساز شکل‌گیری هویت اخلاقی و فرهنگی در تراز تمدن اسلامی-ایرانی باشد که بدون درونی‌سازی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای نزد معلمان میسر نیست.

با توجه به این ضرورت‌ها، شناسایی و تحلیل مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای معلم در بستر توسعه پایدار می‌تواند به بازطراحی برنامه‌های تربیت معلم، بازبینی الگوهای ارزشیابی عملکرد معلمان و تقویت انسجام بین اهداف آموزش رسمی و الزامات جهانی کمک کند. این مؤلفه‌ها به معلم کمک می‌کنند تا در مواجهه با مسائل نوظهور، از قبیل نابرابری آموزشی، خشونت در مدرسه، بحران‌های زیست‌محیطی و تعارض‌های فرهنگی، تصمیماتی اخلاقی، آگاهانه و متعهدانه اتخاذ کند.

از منظر نظری، رویکردهای متعددی در تحلیل اخلاق حرفه‌ای معلمان ارائه شده است؛ رویکرد «فضیلت‌محور» که بر ویژگی‌های شخصیتی معلمان تأکید دارد (Carr, 2000)، رویکرد «وظیفه‌محور» که ناظر بر پایبندی به اصول و مقررات حرفه‌ای است (Campbell, 2003)، و رویکرد «توسعه‌محور» که اخلاق حرفه‌ای را در تعامل با مسائل جهانی و پایداری تحلیل می‌کند (Sterling, 2010). پژوهش حاضر ضمن

بهره‌گیری از این رویکردها، تلاش می‌کند از منظری بومی و بر پایه تجربه‌های واقعی معلمان ایرانی به بازنمایی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در بستر توسعه پایدار بپردازد.

پژوهش‌های مشابه در ایران نیز گرچه به‌طور پراکنده به مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای معلم اشاره داشته‌اند (نظیر پژوهش فرجی و همکاران، ۱۳۹۸؛ یا سلطانی و علیزاده، ۱۴۰۰)، اما اغلب فاقد نگاه یکپارچه و کل‌نگر در چارچوب توسعه پایدار بوده‌اند. این پژوهش تلاش دارد تا با رویکرد کیفی و تحلیل مضمون، از دل تجربه‌های زیسته و روایت‌های حرفه‌ای معلمان، مدلی مفهومی و کاربردی از اخلاق حرفه‌ای متناسب با چالش‌های دنیای امروز و الزامات آینده‌پژوهانه ارائه کند.

در این راستا، سؤال اصلی پژوهش آن است که «مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای معلم در بستر توسعه پایدار کدام‌اند؟» و این مؤلفه‌ها چگونه در رفتار و نگرش حرفه‌ای معلمان بروز می‌یابند؟ هدف نهایی این پژوهش، شناسایی این مؤلفه‌ها با بهره‌گیری از داده‌های واقعی میدانی، تحلیل تجربی و تفسیر فرهنگی-اجتماعی آن‌هاست تا زمینه‌ای برای ارتقاء اخلاق حرفه‌ای معلمان در سطح سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی درسی و عمل تربیتی فراهم آید.

روش‌شناسی

در این پژوهش از رویکرد کیفی با هدف شناسایی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای معلمان در بستر توسعه پایدار استفاده شده است. روش تحقیق به‌کاررفته، تحلیل مضمون کیفی از نوع قیاسی-استقرایی بوده است.

مطالعه حاضر با بهره‌گیری از طراحی کیفی و با تمرکز بر روش تحلیل مضمون، در میان معلمان و خبرگان حوزه تعلیم و تربیت انجام شد. جامعه پژوهش شامل متخصصان آموزش و پرورش، استادان دانشگاه آشنا با حوزه اخلاق حرفه‌ای و توسعه پایدار، و معلمان باسابقه شاغل در مدارس شهر تهران بود. با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند و با معیار حداکثر تنوع، ۲۰ نفر به‌عنوان مشارکت‌کننده انتخاب شدند. فرایند نمونه‌گیری تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت؛ به‌طوری‌که در مراحل پایانی، مصاحبه‌های جدید منجر به افزوده شدن مؤلفه یا مفهومی تازه‌ای نشد.

داده‌های پژوهش از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری شد. راهنمای مصاحبه شامل پرسش‌های باز درباره مصادیق اخلاق حرفه‌ای معلمان در بستر توسعه پایدار بود. مصاحبه‌ها به‌صورت حضوری و در محیطی آرام انجام شد و میانگین زمان هر مصاحبه بین ۴۵ تا ۶۵ دقیقه بود. تمامی مصاحبه‌ها با رضایت مشارکت‌کنندگان ضبط و سپس به‌صورت کامل پیاده‌سازی شد.

تحلیل داده‌ها به روش تحلیل مضمون (Thematic Analysis) انجام شد. برای مدیریت و کدگذاری داده‌ها، از نرم‌افزار NVivo استفاده شد. مراحل تحلیل شامل آشنایی با داده‌ها، تولید کدهای اولیه، شناسایی مضامین، بازبینی مضامین، تعریف و نام‌گذاری آن‌ها و در نهایت تدوین گزارش نهایی بود. به منظور افزایش اعتبار، از روش بازبینی توسط مشارکت‌کنندگان (member check) و تطبیق کدها توسط دو پژوهشگر مستقل استفاده شد.

یافته‌ها

مقوله اول: مسئولیت‌پذیری حرفه‌ای معلم

تعهد به یادگیری مستمر:

معلمان مشارکت‌کننده تأکید داشتند که رشد اخلاقی معلم بدون یادگیری مستمر امکان‌پذیر نیست. آنان خود را متعهد به مطالعه منابع جدید، شرکت در دوره‌های ضمن خدمت و بازاندیشی در روش‌های تدریس خود می‌دانستند. به گفته یکی از معلمان: «اگر معلمی خودش دنبال یادگیری نباشه، نمی‌تونه الگوی اخلاقی برای دانش‌آموزاش باشه.»

پاسخ‌گویی حرفه‌ای:

پاسخ‌گویی یکی از ابعاد کلیدی اخلاق حرفه‌ای تلقی شد. معلمان معتقد بودند که باید نسبت به عملکرد خود در برابر دانش‌آموزان، والدین و مسئولان پاسخ‌گو باشند. یکی از مشارکت‌کنندگان گفت: «دانش‌آموزها باید بدون آنکه ما هم اشتباه می‌کنیم و مسئولیتش رو می‌پذیریم.» وجدان کاری:

وجدان کاری در قالب مسئولیت‌پذیری در انجام وظایف، تعهد به کیفیت تدریس، و حضور مؤثر در مدرسه نمود یافت. معلمان وظیفه خود می‌دانستند که حتی در شرایط سخت نیز به بهترین شکل عمل کنند. یک معلم اظهار داشت: «اگه دل‌سوزانه کار نکنی، یعنی بی‌اخلاقی کردی.»

عدالت آموزشی:

پرهیز از تبعیض و ایجاد فرصت‌های برابر یادگیری از دید مشارکت‌کنندگان نشانه‌های مهم عدالت آموزشی بود. آن‌ها از تجارب خود در رعایت عدالت در ارزشیابی و تعامل با دانش‌آموزان دارای نیازهای خاص سخن گفتند. یکی از آن‌ها گفت: «حتی اگه یه دانش‌آموز ضعیف باشه، باید مثل بقیه دیده بشه.»

حمایت از دانش‌آموزان آسیب‌پذیر:

معلمان نقش حمایتی خود را در قبال دانش‌آموزانی با مشکلات خانوادگی، اقتصادی یا روانی مهم تلقی کردند. آن‌ها از تعامل با مشاوران و والدین به‌عنوان بخشی از مسئولیت اخلاقی خود یاد کردند. «ما فقط درس نمی‌دیم، گاهی باید نقش پدر یا مادر دوم رو بازی کنیم.» رعایت استانداردهای تدریس:

تبعیت از برنامه درسی، استفاده از منابع علمی و طراحی اخلاق‌محور کلاس از مصادیق این زیرمقوله بود. معلمان متعهد به اجرای دقیق برنامه‌ها در راستای سند تحول آموزش و پرورش بودند. یکی از مشارکت‌کنندگان بیان کرد: «اخلاق حرفه‌ای یعنی خودت رو ملزم بدونی استانداردها رو رعایت کنی، حتی اگه کسی ازت نپرسه.»

مقوله دوم: ارتباطات اخلاقی مدارانه

تعامل احترام‌آمیز با دانش‌آموز:

رعایت کرامت دانش‌آموز، پرهیز از تحقیر و استفاده از زبان مثبت، به‌عنوان اصول اساسی اخلاق ارتباطی شناخته شد. معلمان بر نقش گفتار مهربانانه در تقویت عزت نفس دانش‌آموزان تأکید داشتند. یکی از آنان گفت: «دانش‌آموز ممکنه فراموش کنه چی بهش درس دادی، ولی لحن تو رو هیچ وقت فراموش نمی‌کنه.»

همکاری با همکاران:

مشارکت حرفه‌ای، تبادل تجربیات و حمایت در شرایط دشوار، از جمله شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای در ارتباط با همکاران بود. به گفته یک معلم: «ما اگه با هم همدل نباشیم، دانش‌آموزا هم یاد نمی‌گیرن همدلی یعنی چی.»

ارتباط سازنده با والدین:

ایجاد ارتباطی محترمانه و همکاری‌جویانه با والدین، عنصری کلیدی در تقویت اخلاق حرفه‌ای محسوب شد. معلمان از جلسات مشاوره‌ای و اطلاع‌رسانی مداوم به‌عنوان ابزارهایی برای ارتقای این ارتباط نام بردند. «وقتی با والدین رفیق باشی، تربیت بچه‌ها راحت‌تر می‌شه.»

التزام به رازداری حرفه‌ای:

پرهیز از افشای اطلاعات دانش‌آموزان و حفظ حریم خصوصی آنان یکی از ابعاد حساس اخلاق حرفه‌ای شناخته شد. یک معلم گفت: «دانش‌آموزا باید احساس امنیت کنن، اگه ازت چیزی پنهون نکنن یعنی بهت اعتماد دارن.»

پرهیز از رفتار تبعیض‌آمیز:

برخورد برابر با همه دانش‌آموزان بدون توجه به جنسیت، قومیت یا سطح تحصیلی، به‌عنوان یک وظیفه اخلاقی غیرقابل چشم‌پوشی مطرح شد. معلمی اظهار داشت: «هیچ‌کس حق نداره دانش‌آموزی رو فقط به خاطر ظاهرش قضاوت کنه.»

ترویج فرهنگ گفت‌وگوی اخلاقی:

تأکید بر گفت‌وگو به‌جای تحکم و آموزش احترام به نظر مخالف، از راهبردهای عملی در تربیت اخلاقی مطرح شد. به گفته یکی از مشارکت‌کنندگان: «ما باید بلد باشیم گفت‌وگو کنیم، تا بچه‌ها هم یاد بگیرن فرهنگ گفت‌وگو چیه.»

مقوله سوم: توسعه نگرش‌های پایدار در تربیت اخلاقی

آگاهی محیط‌زیستی:

معلمان نقش خود را در تربیت نسل آگاه به محیط‌زیست بسیار مهم دانستند و از آموزش عملی صرفه‌جویی، بازیافت و حفاظت از منابع طبیعی سخن گفتند. «یه معلم می‌تونه با یه کار ساده مثل استفاده از کاغذ باطله، به بچه‌ها درس بزرگ پایداری بده.»

عدالت بین‌نسلی:

توجه به حقوق نسل‌های آینده و پایداری تصمیمات آموزشی و تربیتی، از محورهای اساسی این مؤلفه بود. یکی از معلمان تأکید کرد: «هر رفتاری که الان با بچه‌ها داریم، اثرش روی آینده جامعه هست. باید اخلاقی باشه.»

آموزش ارزش‌های جهانی:

ترویج مدارا، صلح‌طلبی و پذیرش تنوع فرهنگی در کلاس درس از دید مشارکت‌کنندگان از الزامات اخلاقی در جهان امروز دانسته شد. به گفته معلمی: «بچه‌ها باید بدونن فقط ما درست نمی‌گیم، آدم‌های دیگه هم حق دارن فرق داشته باشن.»

ترویج خودکنترلی و خودنظارتی:

توانایی کنترل هیجانات، مدیریت خشم و پایبندی به ارزش‌ها حتی در غیاب نظارت بیرونی از عناصر کلیدی اخلاق حرفه‌ای شناخته شد. «معلمی که بلد نیست خودش رو کنترل کنه، چطور می‌تونه الگوی کنترل برای بچه‌ها باشه؟»

نقدپذیری و بازخوردپذیری:

استقبال از بازخوردهای دانش‌آموزان، همکاران و حتی والدین، و تلاش برای اصلاح رویکردهای تدریس، نشانگر بلوغ اخلاقی معلم تلقی شد. یکی از مشارکت‌کنندگان بیان کرد: «اخلاق یعنی اینکه از نقد ناراحت نشی، بلکه ازش رشد کنی.»

تربیت اخلاقی در عمل:

معلمان تأکید داشتند که اخلاق نباید فقط آموزش داده شود، بلکه باید در رفتارهای روزمره معلم نمود یابد. «دانش‌آموزا بیشتر از اینکه به حرف ما گوش بدن، رفتار ما رو نگاه می‌کنن. باید خودمون اون چیزی باشیم که ازشون انتظار داریم.»

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش با هدف شناسایی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای معلم در بستر توسعه پایدار، سه مقوله اصلی شامل «مسئولیت‌پذیری حرفه‌ای معلم»، «ارتباطات اخلاق‌مدارانه» و «توسعه نگرش‌های پایدار در تربیت اخلاقی» را آشکار ساخت. هر یک از این مقولات دربرگیرنده زیرمقوله‌ها و مفاهیمی هستند که از تحلیل مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با معلمان شهر تهران استخراج شده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهند که اخلاق حرفه‌ای در آموزش و پرورش معاصر، صرفاً محدود به رعایت اصول رفتاری در تعامل با دانش‌آموزان یا همکاران نیست، بلکه شامل تعهدی عمیق به ارزش‌های جهانی، پایداری، عدالت آموزشی و مسئولیت‌پذیری بین‌نسلی نیز می‌شود.

مقوله نخست یعنی مسئولیت‌پذیری حرفه‌ای معلم، نشان داد که معلمان دارای وجدان کاری، پاسخ‌گویی شفاف، تعهد به یادگیری مستمر و حمایت از دانش‌آموزان آسیب‌پذیر هستند. این نتایج همسو با پژوهش Tırri (۲۰۱۰) است که اخلاق حرفه‌ای را در پیوند با مفاهیمی چون

صداقت، مسئولیت‌پذیری، و التزام به عدالت معرفی کرده است. همچنین یافته‌ها با مطالعه Campbell (۲۰۰۳) مطابقت دارد که اخلاق حرفه‌ای معلم را در رفتارهای آگاهانه، پایبندانه و متعهد به اصول حرفه‌ای تعریف می‌کند.

زیرمقوله‌هایی مانند رعایت عدالت آموزشی و پایبندی به استانداردهای تدریس، نشان‌دهنده این واقعیت است که معلمان نسبت به کیفیت و عدالت در آموزش حساس هستند. این یافته با گزارش پژوهش فرجی و همکاران (۱۳۹۸) که به طراحی مدل اخلاق حرفه‌ای معلمان ایرانی پرداخته و عدالت آموزشی را یکی از مؤلفه‌های کلیدی آن معرفی می‌کند، تطابق دارد. همچنین مسئولیت‌پذیری حرفه‌ای، به‌ویژه در حمایت از دانش‌آموزان دارای نیازهای خاص، تأییدکننده نتایج مطالعاتی است که بر جایگاه اخلاق مراقبتی در آموزش تأکید دارند (Noddings, 2005). مقوله دوم، یعنی ارتباطات اخلاق‌مدارانه، بیانگر آن است که اخلاق حرفه‌ای معلمان در لایه‌های گوناگون روابط بین‌فردی تبلور می‌یابد. تعامل احترام‌آمیز با دانش‌آموزان، همکاری با همکاران، ارتباط سازنده با والدین، و پرهیز از تبعیض، همگی مصادیقی از این مقوله‌اند. این نتایج با یافته‌های Strike و Soltis (۲۰۰۹) همخوان است که روابط اخلاقی معلم را عنصر بنیادی تربیت حرفه‌ای تلقی می‌کنند. به‌ویژه تأکید مشارکت‌کنندگان بر احترام متقابل، شنیدن فعال و خودداری از تحقیر، با اصول اخلاق مراقبتی و نظریه‌های انسان‌گرایانه در تعلیم و تربیت همراستاست.

همچنین نتایج نشان داد که معلمان به مسئله رازداری حرفه‌ای توجه ویژه دارند. این بعد از اخلاق حرفه‌ای، به‌ویژه در تعاملات مشاوره‌ای با دانش‌آموزان و والدین، نماد اعتمادسازی و احترام به حریم خصوصی است. این یافته با نتایج Sockett (۲۰۱۲) که رازداری را از ستون‌های اصلی اخلاق حرفه‌ای معرفی می‌کند، انطباق دارد. همچنین پرهیز از رفتار تبعیض‌آمیز و ترویج فرهنگ گفت‌وگو، نشان‌دهنده تعهد معلمان به پذیرش تفاوت‌ها و شکل‌دهی جامعه‌ای چندصدایی و اخلاقی است، امری که در اسناد بین‌المللی مانند منشور یونسکو نیز بر آن تأکید شده است (UNESCO, 2017).

مقوله سوم، توسعه نگرش‌های پایدار در تربیت اخلاقی، نوآورانه‌ترین بخش این پژوهش بود که نشان داد معلمان، اخلاق حرفه‌ای را نه فقط در سطح مدرسه، بلکه در پیوند با دغدغه‌های محیط‌زیستی، اجتماعی و جهانی تفسیر می‌کنند. آنان آموزش ارزش‌های جهانی مانند صلح‌طلبی، مدارا، عدالت بین‌نسلی، آگاهی زیست‌محیطی و خودکنترلی را بخشی از مسئولیت‌های حرفه‌ای خود می‌دانند. این یافته‌ها با دیدگاه‌های Nolet (۲۰۰۹) و Sterling (۲۰۱۰) در خصوص نقش معلمان در ارتقاء سواد پایداری و تربیت شهروند جهانی همراستا است.

ترویج خودکنترلی، نقدپذیری و تربیت اخلاقی در عمل، مؤلفه‌هایی هستند که از درونی‌سازی اخلاق توسط معلمان حکایت دارد؛ به‌طوری‌که معلم، نه فقط آموزش‌دهنده اخلاق، بلکه «مدل اخلاقی زیسته» برای دانش‌آموزان است. این دیدگاه با نظریه یادگیری اجتماعی بندورا مطابقت دارد که بر نقش الگویی معلمان در شکل‌گیری رفتار اخلاقی دانش‌آموزان تأکید دارد (Bandura, 1986).

در مجموع، یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که معلمان درک وسیع‌تری از اخلاق حرفه‌ای دارند که شامل مسئولیت‌پذیری آموزشی، اخلاق ارتباطی، و نگرش‌های پایداری‌محور است. این رویکرد، چارچوب‌های سنتی اخلاق حرفه‌ای را توسعه داده و آن را به بستری چندبعدی، جهانی و آینده‌نگر بدل می‌سازد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافع وجود ندارد.

موازن اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازن و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

References

- Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and action: A social cognitive theory. Prentice Hall.
- Campbell, E. (2003). The ethical teacher. Open University Press.
- Faraji, M., Mairi, F., & Sohrabi, B. (2019). Designing a model for professional ethics of teachers. Quarterly Journal of Comparative Education, 9(3), 110–133.
- Nolet, V. (2009). Preparing sustainability-literate teachers. Teachers College Record, 111(2), 409–442.
- Socket, H. (2012). The moral base for teacher professionalism. Routledge.
- Sterling, S. (2010). Transformative learning and sustainability: Sketching the conceptual ground. Learning and Teaching in Higher Education, 5(11), 17–33.
- Strike, K. A., & Soltis, J. F. (2009). The ethics of teaching (5th ed.). Teachers College Press.
- Tirri, K. (2010). Teacher values underlying professional ethics. Turkish Online Journal of Educational Technology, 9(2), 185–192.
- UNESCO. (2017). Education for sustainable development goals: Learning objectives. Paris: UNESCO.